

STUDIA PERIEGETICA

Zeszyty Naukowe Wielkopolskiej Wyższej Szkoły Turystyki i Zarządzania w Poznaniu
Nr 9/2013, s. 75-87

ALICJA KAISER

Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Katedra Turystyki,
Poznań, Polska

SOCJALIZACJA DO PROZDROWOTNEGO WYPOCZYNKU W RODZINIE I PLACÓWKACH PRZEDSZKOLNYCH

SOCIALIZATION TO PRO-HEALTH RECREATION IN FAMILY AND KINDERGARTEN

Abstract: Aim: The paper discusses the issue of primary and institutional socialization to recreation from the perspective of healthy lifestyle. Its aim is to analyse attitude of parents towards children's physical activity, with reference to role of parents and kindergarten teachers in process of popularizing pro-health recreation.

Material and method: The majority of respondents constituted married women aged 31-40 years, with high-school education background. In the research the poll method was used, with an authorial questionnaire.

Results: The majority of respondents claim that parents sufficiently encourage their children to physical activity. However, only less than half of them declare that they provide physical activity for their children once a week. At the same time 49 per cent of the respondents believe that parents constitute good example of pro-health recreation. The majority of respondents evaluate promotion of physical activity in kindergartens as sufficient.

Conclusion: Parents are characterised by mainly declaratory approach, verbal approval of physical activity as one of child's developmental need, yet it is not fully reflected in family lifestyle. Thus, for the efficiency of socialization process cooperation of parents with kindergartens is essential. Contents and forms of leisure time which are popularized in kindergarten should be reflected in active physical recreation of the whole family.

Key words: socialization, family, kindergarten, children at kindergarten age, physical recreation, health

Wstęp i cel pracy

Socjalizacja jednostki w zakresie spędzania czasu wolnego stanowi istotny element edukacji zdrowotnej. Zdrowie i umiejętność podejmowania prozdrowotnych zachowań, w tym o charakterze rekreacji, powinno uzyskać najwyższy priorytet w edukacji (Kwilecka, Brożek 2007). Wśród ważnych i przydatnych zasad przygotowujących jednostkę do racjonalnego zagospodarowania czasu wolnego należy wymienić:

- zasadę aktywności: im większe zaangażowanie własne, im bardziej różnorodne są formy jej aktywności, im bardziej aktywność wiąże się z zasadniczym celem rekreacyjno-turystycznego działania, tym jest ono skuteczniejsze;
- zasadę praktyczności: samodzielne dochodzenie jednostki, przez praktyczne działania, do poznania, a dzięki poznaniu do skutecznego weryfikowania własnych zachowań rekreacyjno-turystycznych;
- zasadę trwałości: polega na włączeniu w najszerszym zakresie specyficznych czynności myślowo-pamięciowych, regulujących czas, kolejność i sposób wiązania tego, co nowe, z poprzednim doświadczeniem jednostki;
- zasadę indywidualizacji: dostosowanie działań rekreacyjnych do możliwości i potrzeb człowieka oraz uwzględnianie struktury jego osobowości;
- zasadę receptywności: kształtowanie postaw, przyswajalność treści działalności rekreacyjnych, im one są przystępniejsze poznawczo i emocjonalnie, tym większy jest ich zakres.

Powyższe zasady określają warunki skuteczności działalności rekreacyjno-turystycznej, oczekuje się, iż będą inspiracją do twórczego rozwijania i wykorzystania w pracy nad kształtowaniem otwartej oraz zaangażowanej postawy wobec rekreacji (Toczek-Werner 2005).

W społeczeństwach współczesnych proces socjalizacji realizuje się zasadniczo na trzech płaszczyznach: poprzez grupy pierwotne, sformalizowane instytucje publiczne, środki masowego komunikowania. Grupą pierwotną odgrywającą podstawowe znaczenie w tym procesie jest rodzina. Pomimo zmian zachodzących we współczesnej rodzinie teza o postępującej redukcji funkcji socjalizacyjnej rodziny nie znajduje potwierdzenia. Ulega ona jedynie modyfikacjom polegającym na zmniejszeniu jednych, a intensyfikacji innych jej aspektów. Wychowanie do rekreacji, za które odpowiedzialni są przede wszystkim rodzice, oznacza „system działań pedagogicznych mających na celu wyrobienie pozytywnej otwartej postawy wobec kultury fizycznej,

wyposażenie człowieka w odpowiednie wiadomości i umiejętności pozwalające na udział w sporcie, rekreacji ruchowej, turystyce, niezależnie od wieku i w różnych sytuacjach (...) jest to popularyzowanie wzorów, tworzenie różnorodnych modeli organizowania czasu wolnego, kształtowanie nawyków, przyzwyczajzeń i postaw” (Kubica 2004). Socjalizacja w rodzinie odbywa się głównie poprzez: przykład i naśladowanie, system nakazów i zakazów, działalność inspirującą ze strony osób socjalizujących oraz system kontroli społecznej – kary i nagrody (Jacher 2000). Z licznych badań wynika, że dzieci rodziców, którzy byli (są) aktywni ruchowo, dużo częściej niż ich koledzy angażują się w różne formy aktywności fizycznej (Przewoźniak 2001, Piech 2004, Kosiba 2005, Kaiser i in. 2007, Kaiser, Laudańska-Krzemińska 2008).

W pierwszym etapie rozwoju aktywności fizycznej jest to przygotowanie wstępne i dotyczy dzieci w wieku od 3 do 5 roku życia. Jest to okres doskonalenia poprawności wykonywania ruchów naturalnych, uczenie się nowych umiejętności ruchowych, rozwijanie dyspozycji intelektualnych za pomocą specjalnie dobranych gier i zabaw ruchowych, kształtowanie w czasie zajęć umiejętności zachowania się w złożonych i nietypowych sytuacjach oraz modelowanie zdolności motorycznych (Umiastowska 2003). Zatem to rodzina, w ramach socjalizacji pierwotnej, zarówno intencjonalnej, jak i spontanicznej, wyznacza kierunki aktywności jednostki w czasie wolnym.

Obok rodziców ważne zadanie w procesie socjalizacji do czasu wolnego spełniają sformalizowane instytucje wychowawcze i edukacyjne. Istotną rolę mają w tym zakresie nauczyciele w przedszkolu. Wychowawca powinien być osobiście zaangażowany i aktywnie brać udział w zajęciach ruchowych, gdyż dzieci mając wzór do naśladowania są bardziej zainteresowane podobną aktywnością. Do głównych kierunków działań, które podejmują wychowawcy przedszkolni we właściwym kształtowaniu czasu wolnego należą: ułatwienie orientacji w otaczającym świecie, uczenie wspólnego działania, rozwijanie motywacji i potrzeb podejmowania takich aktywności, budzenie świadomości, dostarczanie różnorodnych propozycji sensownego wypełniania tego czasu, wyrabianie nawyku ekonomicznego gospodarowania własnym czasem oraz umiejętnościami.

W związku z powyższym celem pracy jest analiza stosunku rodziców do aktywności fizycznej dzieci w wieku przedszkolnym, z uwzględnieniem roli rodziny i wychowawców przedszkolnych w procesie socjalizacji do prozdrowotnego wypoczynku.

Material i metody badań

Material empiryczny zebrano w 2012 roku wśród rodziców dzieci w wieku przedszkolnym. W badaniach ankietowych wzięło udział 100 osób. Charakterystykę respondentów zawarto w tabelach 1-4.

Tabela 1. Płeć respondentów

Płeć	%
kobiety	62
mężczyźni	38

Źródło: badania własne

Tabela 3. Wykształcenie badanych rodziców

Wykształcenie	%
podstawowe	6
zawodowe	15
średnie	42
wyższe	37

Źródło: badania własne

Tabela 2. Wiek badanych rodziców

Wiek	%
20-30	19
31-40	53
powyżej 40	28

Źródło: badania własne

Tabela 4. Stan cywilny badanych rodziców

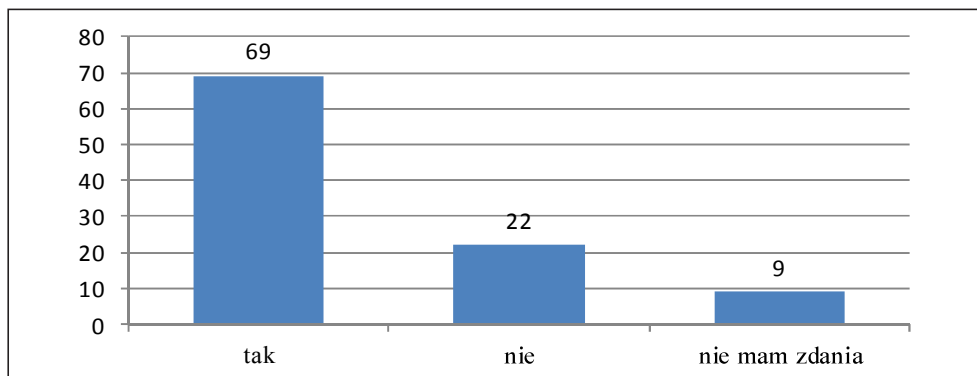
Stan cywilny	%
panna/kawaler	5
mężatka/zonaty	73
wdowa/wdowiec	4
rozwódka/rozwodnik	18

Źródło: badania własne

Wśród badanych osób przeważały kobiety, w wieku 31-40 lat, z wykształceniem średnim, pozostające w związku małżeńskim. W badaniach zastosowano metodę badań sondażowych, technikę ankiety z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety.

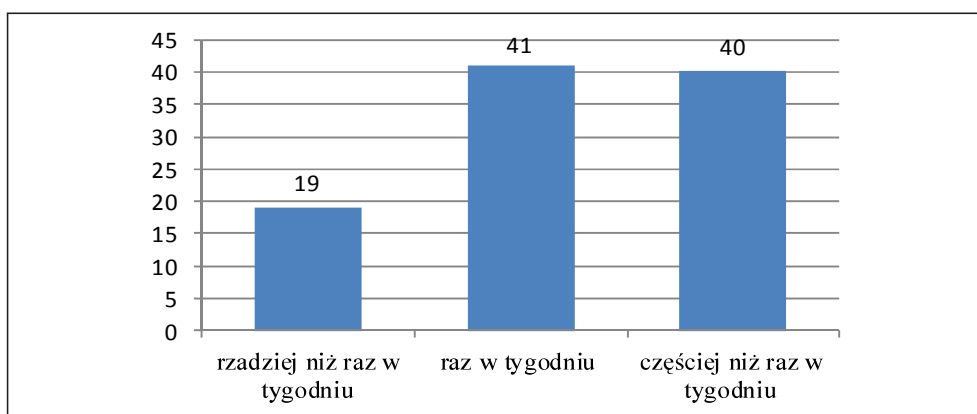
Wyniki

Analizę stosunku rodziców do aktywności fizycznej dzieci w wieku przedszkolnym rozpoczęto od kwestii dotyczących rodzinnej socjalizacji w zakresie prozdrowotnego wypoczynku (ryciny 1-3).

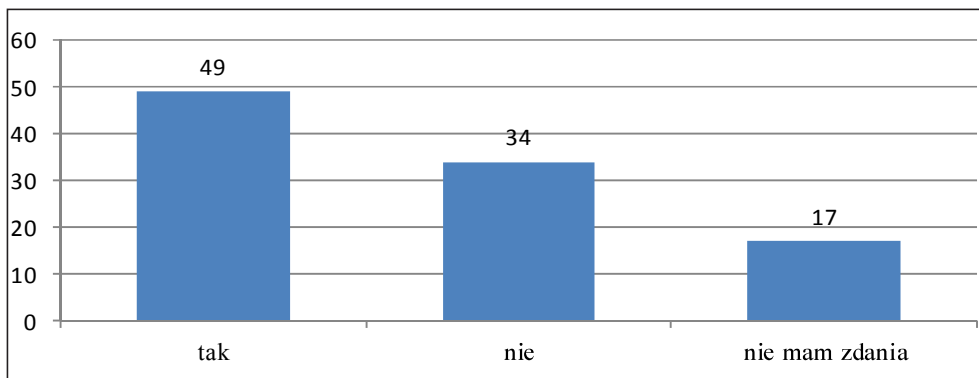
Rycina 1. Czy zdaniem Pana/i rodzice dzieci w wieku przedszkolnym w wystarczającym stopniu zachęcają je do rekreacji ruchowej? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

Rycina 2. Jak często umożliwia Pan/i dziecku podejmowanie aktywności ruchowej? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

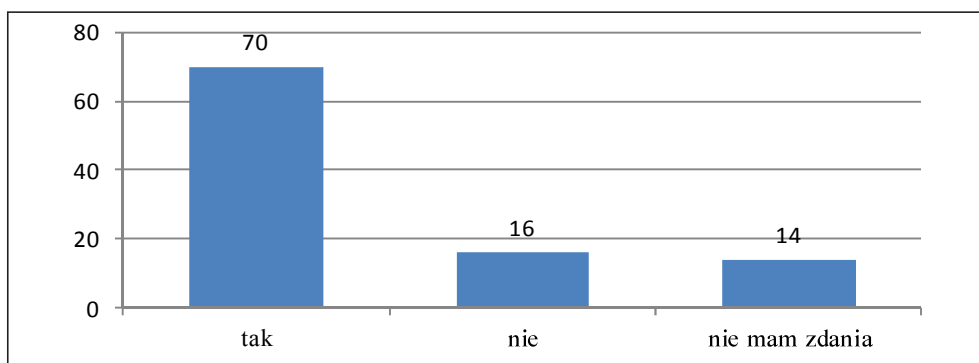

Rycina 3. Czy Pana/i zdaniem rodzice dostarczają dzieciom dobre wzorce w zakresie aktywnego wypoczynku? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

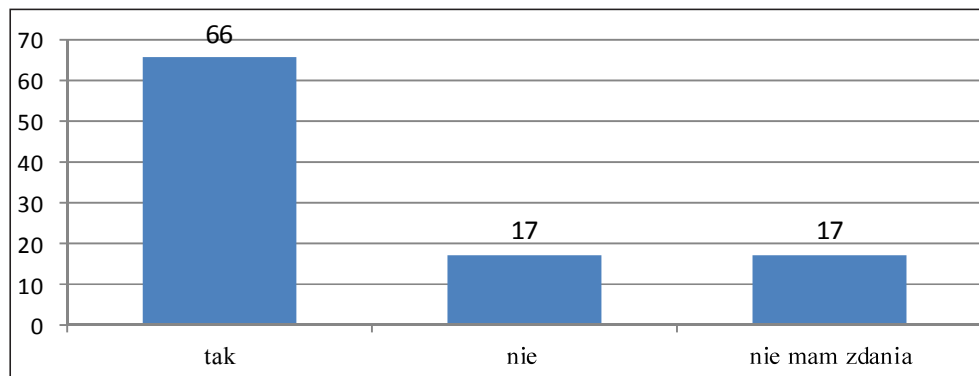
Jak wynika z powyższych rycin zdecydowana większość badanych twierdzi, że rodzice w wystarczającym stopniu inspirują swoje dzieci do rekreacji ruchowej. W świetle pytania otwartego okazuje się, że rodzice zdają sobie sprawę, jak ważne jest zachęcanie dzieci do aktywności fizycznej, tłumaczenie prozdrowotnej roli ruchu oraz pokazywanie na czym polegają różnorodne dyscypliny sportu. Jednak niespełna połowa ankietowanych deklaruje, że zapewnia dziecku aktywność fizyczną częściej niż raz w tygodniu. Natomiast aż 19% rodziców daje możliwość takiej aktywności rzadziej niż raz w tygodniu. Jednocześnie tylko 49% badanych uważa, że rodzice stanowią dobry przykład w zakresie prozdrowotnego wypoczynku.

W drugiej części analizy zwrócono uwagę na rolę instytucjonalnych oddziaływań socjalizacyjnych. Wyniki przedstawiono na rycinach 4-10.

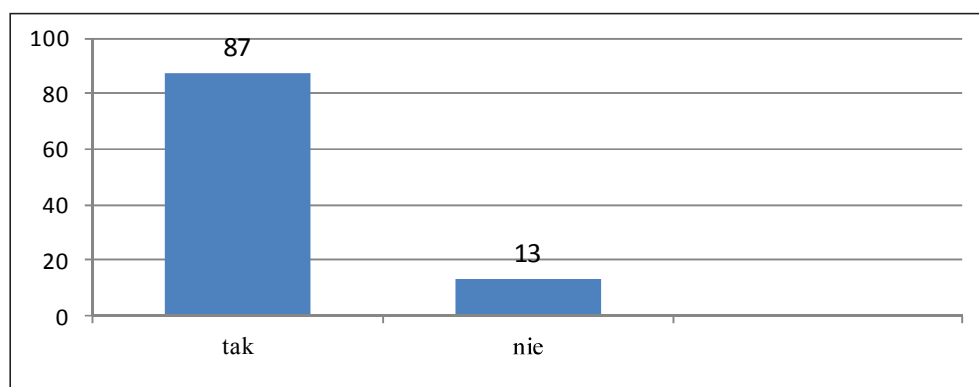
Rycina 4. Czy Pana/i zdaniem kadra pedagogiczna w przedszkolu w wystarczającym stopniu promuje wśród dzieci aktywność fizyczną? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

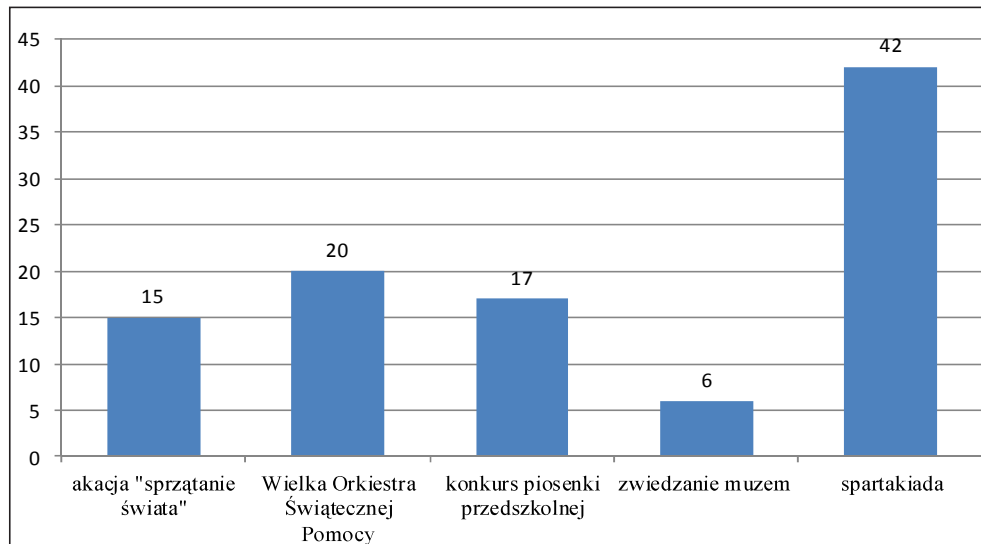
Rycina 5. Jak Pan/i sądzi, czy program wychowawczo-profilaktyczny w przedszkolu stwarza wystarczającą możliwość rozwoju ruchowego dziecka? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

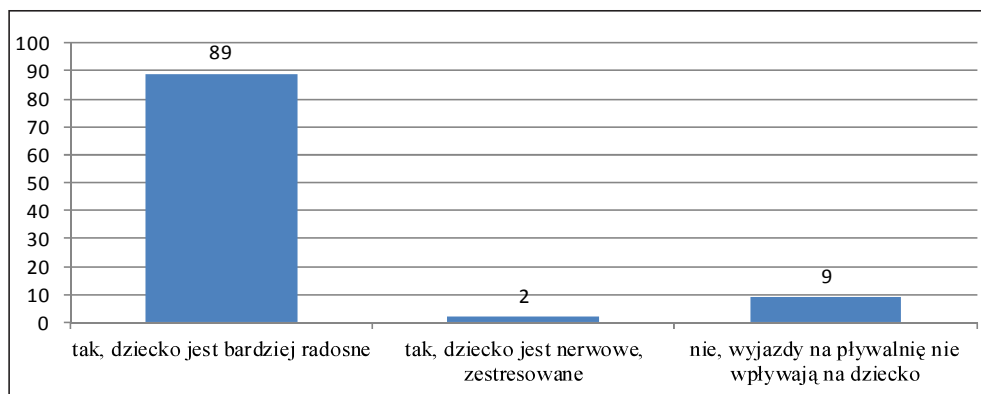
Rycina 6. Czy Pana/i zdaniem program wychowawczy, który przewiduje częste wycieczki, konkursy, oraz spotkania z przedstawicielami różnych zawodów, wpłynął na dziecko pozytywnie i poszerzył jego horyzonty? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

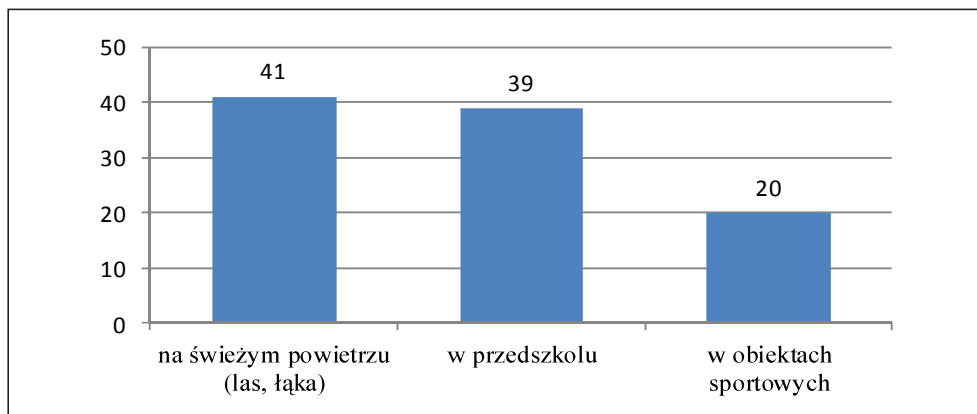
Rycina 7. Które z wymienionych wydarzeń uważa Pan/i za najciekawsze dla dziecka? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

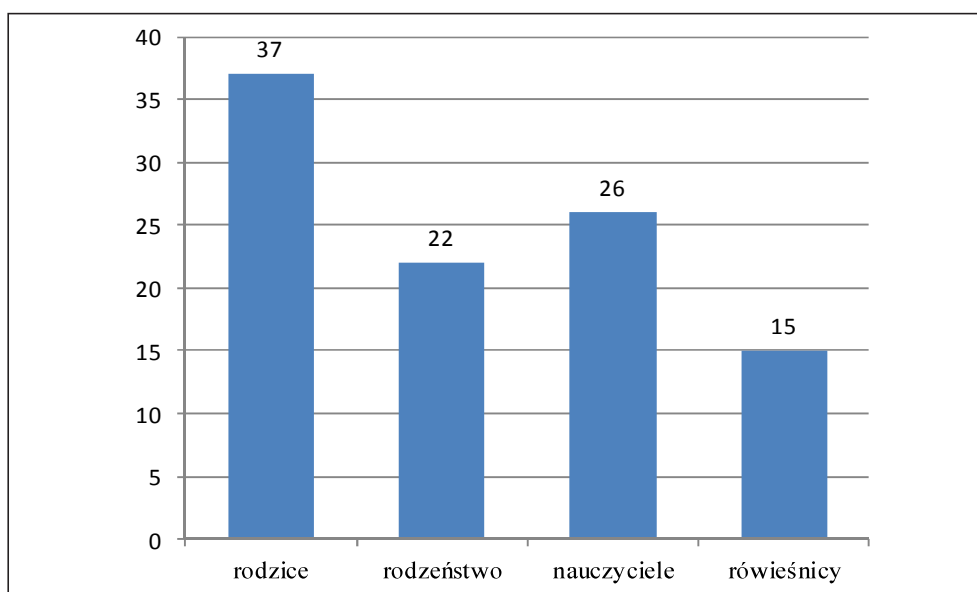
Rycina 8. Czy zauważył Pan/i zmiany w zachowaniu dziecka po wyjazdach autokarowych na pływalnię? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

Rycina 9. Gdzie Pana/i zdaniem dziecko najchętniej uprawia sport? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

Rycina 10. Jak Pan/i sądzi, kto ma największy wpływ na dziecko, aby podjęło ono aktywność fizyczną? (zestawienie procentowe)

Źródło: badania własne

W świetle powyższych danych empirycznych okazuje się, że 70% respondentów uważa, że placówka przedszkolna w wystarczającym stopniu promuje aktywność fizyczną. Ponad połowa ankietowanych jest zadowolona z realizacji planu wychowawczo-profilaktycznego przedszkola. Według nich stwarza on maksymalną możliwość rozwoju ruchowego dziecka. Zdecydowana większość badanych docenia rolę wycieczek i udział dzieci w różnych konkursach i imprezach. Rodzice uważają, że w istotny sposób wpływają one na rozwój dziecka. Większość respondentów wśród wielu interesujących atrakcji proponowanych dzieciom najwyżej ocenia imprezy o charakterze sportowym. Prawie 90% rodziców zauważa, że dziecko po zajęciach na pływalni jest w lepszej kondycji psychicznej. Zdaniem rodziców dziecko najchętniej podejmuje aktywność fizyczną na świeżym powietrzu. W opinii rodziców to oni w największym stopniu wpływają na zachowanie dzieci w czasie wolnym.

Podsumowanie

Rodzina jest podstawowym środowiskiem, w którym rozpoczyna się proces socjalizacji, a rodzice są osobami, które dostarczają pierwszych wzorców do naśladowania. Na wartość zajęć dzieci w czasie wolnym wpływają w znacznym stopniu zainteresowania i role społeczne rodziców. Rodzice aktywni społecznie, których zachowanie ma na względzie nie tylko zaspokajanie własnych potrzeb, ale także dobro społeczne, pogłębiają i rozszerzają również zakres aktywności społecznej swoich dzieci.

Ważne jest zatem, aby już małym dzieciom dostarczać pozytywnych wzorców w zakresie spędzania czasu wolnego. Przewoźniak zwraca uwagę na fakt, że to rodzice wspierają swoje dzieci, dodają im odwagi, zachęcają do ćwiczeń fizycznych, czyli to oni są najlepszymi „agentami” do uprawiania sportu przez dzieci (Przewoźniak 2001). W pierwszej kolejności dorośli powinni wykazywać się zachowaniami zdrowotnymi, które wzmacniają potencjał zdrowotny, by dzięki temu stanowić wzór dla dzieci (Pielka 2001).

Wyniki badań nad rekreacją ruchową w rodzinie są jednak niezadawalające i informują o niskim stopniu uczestnictwa polskich rodzin w aktywnych formach wypoczynku (Lenartowicz 1998, Kaik-Woźniak, Fąk 2010, Stuła, Graczykowska 2010). Podkreśla się, że im rodzina posiada mniejsze dzieci, tym ma mniej czasu wolnego, co obniża wolnoczasową aktywność fizyczną rodziców, zwłaszcza matek (Wawrzak-Chodaczek 1993, Zawadzka, Ferenz 1998, Sieńko-Awierianów, Chudecka 2010). Ponadto współczesna rodzina

boryka się z wieloma czynnikami zewnętrznymi, które negatywnie wpływają na relacje między jej członkami. Kurzynowski twierdzi, że „większość polskich rodzin żyje w bardzo trudnych warunkach materialnych. Wysoki poziom ubóstwa oraz nierozwiązane problemy mieszkaniowe powodują istotne ograniczenia w zaspokajaniu wielu potrzeb rodzin w tym potrzeb żywieniowych, zdrowotnych oraz rekreacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych” (Kurzynowski 1995).

W świetle badań przedstawionych w niniejszej pracy można stwierdzić, że większość rodziców charakteryzuje tylko deklaratorywna postawa, werbalna akceptacja ruchu jako potrzeby rozwojowej dziecka, ale w praktyce na ogół nie znajduje to pełnego odzwierciedlenia. Rodzice muszą zatem otrzymać instytucjonalne wsparcie w zakresie organizacji prozdrowotnego wypoczynku. Łazowski podkreśla nawet, że: „promocję zdrowia należy zaczynać w kołysce dziecka, a właściwie od jego rodziców” (Łazowski 2004). Program wychowawczo-profilaktyczny realizowany w przedszkolu jest pozytywnie oceniany przez większość badanych rodziców. Z punktu widzenia efektywności procesu socjalizacji bardzo istotna jest ścisła współpraca placówek przedszkolnych z rodzicami. Treści i formy czasu wolnego popularyzowane w przedszkolu powinny znajdować potwierdzenie w aktywnym fizycznie wypoczynku wszystkich członków rodziny. Chcąc zmieniać istniejącą sytuację, należy propagować te formy ruchu, które może dziecko może realizować wspólnie z rodzicami i które będą budować wszystkie sfery zdrowia całej rodziny (Kaiser, Sokołowski 2010). Kultura spędzania czasu wolnego w rodzinie jest bowiem bardzo ważnym ogniwem socjalizacji i wychowania do rekreacji, realizowanych m.in. poprzez proces międzypokoleniowej transmisji poglądów i zachowań.

PIŚMIENNICTWO

1. Jacher W. (2000): *Czym jest socjalizacja w rodzinie*. Problemy Rodziny, nr 1.
2. Kaik-Woźniaka A., Fąk T. (2010): *Rekreacja ruchowa we wrocławskich rodzinach z dziećmi w młodszym wieku szkolnym*. W: *Środowisko społeczno-przyrodnicze a aktywność fizyczna człowieka*, red. A. Kaiser, M. Sokołowski, Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Poznań.
3. Kaiser A, Sokołowski M. (2010) *Elementy promocji zdrowia rodziny w turystyce i rekreacji – podstawy teoretyczne*. Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Poznań.
4. Kaiser A., Laudańska-Krzemińska I. (2008): *Aktywność fizyczna jako element stylu życia rodzin mieszkających na wsi*. W: *Turystyka i rekreacja jako formy aktywności społecznej*, red. W. Staniewska-Zątek, T. Sankowski, E. Szczepanowska, R. Muszkieta. Wyd. Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Poznań.

5. Kaiser A., Laudańska-Krzemińska I., Krawański A. (2007): *Rodzinna tradycja jako ważny czynnik socjalizujący w zakresie aktywności fizycznej*. Annales UMCS Sectio D Medicina, VOL LXII, SUPPL.XVIII.
6. Kosiba G. (2005): *Motywy, zaangażowanie oraz doświadczenia z przeszłości związane z aktywnością ruchową ludzi dorosłych uczestniczących systematycznie w różnych formach rekreacji*. W: *Dydaktyka wychowania fizycznego w świetle współczesnych potrzeb edukacyjnych*, red. R. Bartoszewicz, T. Koszczyk, A. Nowak. Wydawnictwo Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Wrocław.
7. Kubica J.F. (2004): *Wychowanie zdrowotne i promocja zdrowia*. Wyd. WSE, Warszawa.
8. Kurzynowski A. (1995): *Rodzina w okresie transformacji systemowej*. Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa.
9. Kwilecka M., Brożek Z. (2007): *Bezpośrednie funkcje rekreacji*. Wyd. ALMAMER, Warszawa.
10. Lenartowicz M. (1998): *Sport w rodzinie w Europie Wschodniej i w Europie Zachodniej*. W: *Sport w procesie integracji europejskiej: międzynarodowe sympozjum*, red. Z. Krawczyk, J. Kosiewicz, K. Piłat. AWF, Warszawa.
11. Łazowski J. (2004), *Psychologiczne aspekty zdrowia*. W: *Promocja zdrowia*, red. F. Lwów, A. Milewicz A. Urban & Partner, Wrocław.
12. Piech K. (2004): *Promocja rodzinnej aktywności ruchowej*. ZWWF, Biała Podlaska.
13. Przewoźniak L. (2001): *Wybrane zagadnienia socjologii i promocji zdrowia rodziny*. W: *Zdrowie publiczne*, red. A. Czupryna i wsp. Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne Vesalius, Kraków.
14. Sieńko-Awierianów E., Chudecka M. (2010): *Aktywność fizyczna „młodych matek”*. W: *Środowisko społeczno-przyrodnicze a aktywność fizyczna człowieka*, red. A. Kaiser, M. Sokołowski, Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Poznań.
15. Stuła A., Graczykowska B. (2010): *Rekreacyjne formy spędzania czasu wolnego w rodzinie*. W: *Środowisko społeczno-przyrodnicze a aktywność fizyczna człowieka*, red. A. Kaiser, M. Sokołowski. Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, Poznań.
16. Toczek-Werner S. (2005), *Podstawy turystyki i rekreacji*, Wyd. AWF, Wrocław 2005
17. Umiastowska D. (2003): *Aktywność ruchowa jako wartość w życiu człowieka*. W: *Czas wolny, rekreacja, turystyka, hotelarstwo, żywienie. Wyniki badań naukowych*, red. W. Siwiński, R.D Tauber, E. Szajek-Mucha. Wyd. WSHiG w Poznaniu, Poznań.
18. Wawrzak-Chodaczek M. (1993): *Telewizja w czasie wolnym kobiet polskich mających dzieci w młodszym wieku szkolnym*. W: *Kobieta i jej czas wolny*, red. A. Zawadzka. Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
19. Zawadzka A., Ferenc K. (1998): *Społeczne aspekty wypoczynku młodych kobiet*. Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Streszczenie: Cel pracy: W pracy podjęto problem pierwotnej i instytucjonalnej socjalizacji do czasu wolnego w kontekście zdrowego stylu życia. Celem badań jest analiza stosunku rodziców do aktywności fizycznej dzieci w wieku przedszkolnym, z uwzględnieniem roli rodziny i wychowawców przedszkolnych w procesie socjalizacji do prozdrowotnego wypoczynku.

Materiał i metody: Wśród badanych osób przeważały kobiety, w wieku 31-40 lat, z wykształceniem średnim, pozostające w związku małżeńskim. W badaniach zastosowano metodę badań sondażowych, technikę ankiety z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety.

Wyniki: Zdecydowana większość badanych twierdzi, że rodzice w wystarczającym stopniu zachęcają swoje dzieci do rekreacji ruchowej. Jednak niespełna połowa ankietowanych deklaruje, że zapewnia dziecku aktywność fizyczną przynajmniej raz w tygodniu. Jednocześnie tylko 49% badanych uważa, że rodzice stanowią dobry przykład w zakresie prozdrowotnego wypoczynku. Większość respondentów ocenia, że placówka przedszkolna w wystarczającym stopniu promuje aktywność fizyczną.

Wnioski. Rodziców na ogół charakteryzuje tylko deklaratorywna postawa, werbalna akceptacja ruchu jako potrzeby rozwojowej dziecka, ale nie znajduje to pełnego odzwierciedlenia w stylu życia rodziny. Z punktu widzenia efektywności procesu socjalizacji bardzo istotna jest zatem ścisła współpraca placówek przedszkolnych z rodzicami. Treści i formy czasu wolnego popularyzowane w przedszkolu powinny znajdować potwierdzenie w aktywnym fizycznie wypoczynku całej rodziny.

Słowa kluczowe: socjalizacja, rodzina, placówki wychowania przedszkolnego, dzieci w wieku przedszkolnym, rekreacja fizyczna, zdrowie

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Alicja Kaiser, Wielkopolska Wyższa Szkoła Turystyki i Zarządzania w Poznaniu

Katedra Turystyki

ul. Św. Marcin 40, 61-807 Poznań

e-mail: alicja_kaiser@poczta.fm